
Izlaganje sa skupa
323.14(=861)(049.2)
321.013(497.1)(049.2)

Protiv Vujačića

RADOVAN PAVIĆ*

Prije nekoliko dana održan je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu zanimljiv skup pod naslovom: "Iluzija centralnosti (politička stajališta srpskih elita u završnoj krizi jugoslavenske federacije)". Međutim, usredotočujući se ponajprije na raspravu o tekstu stanovitog V. Vujačića, docenta na američkom Oberlin Collegeu ("Povijesno naslijeđe, nacionalistička mobilizacija i političke posljedice u Rusiji i Srbiji"), skup uvelike nije odgovorio na teme koje se nameću naslovu, ali je zato bio ništa manje zanimljiv i poticajan dijelom u neželjenom smjeru, na žalost! Iako potpisani zbog svoga ograničenog obrazovanja nije skup mogao pratiti u cijelosti, barem ne u onom dijelu koji je Vujačićev tekst dovodio u svezu s radovima i idejama Maxa Webera, savršeno je shvatio njegovu poruku. To inače iritantno političko smeće napisano je posve nemušto, ali u najboljoj maniri prepričavalačke ispraznosti gdje obilje citata sakriva nedostatak vlastitosti, osim u slučaju kad je trebalo odaslati protuhrvatsku poruku. Sudeći po tome, naoko izgleda da tom i takvom tekstu ne bi trebalo posvećivati veću pažnju. Međutim, tekst je iz pera jednog docenta, objavljen je na engleskom jeziku, cirkulira na uglednim mjestima i po svemu i te kako funkcionira u međunarodnoj javnosti. Na žalost, pri tome je jasno da to funkcioniranje nije u smislu naše kritičnosti kojom smo tu podvalu prozreli, nego funkcionira na posve drukčiji, tj. protuhrvatski način. Zato svemu treba posvetiti odgovarajuću pozornost, ali ne u kontekstu obične akademske raščlambe, nego obračuna: ne damo si podvaljivati, Vujačić je preslab da bi u tome uspio. A obračun je potreban, pogotovo iz razloga što na samom simpoziju neke stvari nisu dostatno, a neke ni uopće došle do izražaja. Evo što nam Vujačićev tekst nudi i zbog čega ga treba odbiti.

Navodna "demokratska oporba" u Srbiji...

Prvo - odmah u uvodu u Srbiji se se spominje nekakva "demokratska oporba". Ta sintagma kojoj je namijenjena jasna poruka o postojanju i neke druge i prihvatljive demokratske Srbije koja nema veze ni s agresijom, a ni s kasnijim pokušajima pljačke u tijeku sukcesije - uopće ne

*Radovan Pavić, redovni profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu u mirovini.

stoji: naime, politička Srbija danas još nije prošla kroz svoju katarzu, neko pokajanje nije na vidiku, a ništa se u tom smislu zapravo i ne očekuje. A bez toga, nema ni nove Srbije. Štoviše, današnja je “demokratska oporba” isto toliko ili još više zadojena idejom velike Srbije (Drašković, Šešelj). Ono što se u Srbiji danas događa nije u kontekstu nikakvoga demokratskog oporbenjaštva i stvaranja nove Srbije, nego samo puka borba za vlast sa zadržanom idejom velike Srbije koja je tek odgođena i nalazi se u pričuvi. Zato je svaki govor o srpskoj “demokratskoj oporbi” lažan i besmislen: oporba je protiv Miloševića, ne zato što je on nosilac osvajačke ideje velike Srbije, nego što u njezinom ostvarenju nije dostatno uspio.

Navodni “građanski rat”...

Drugo - stalno se nudi teza o “građanskom ratu” koja je isto tako politički providna: ona naime, treba sakriti krivca, svi su u tom unutrašnjem sukobu “jednaki”, tu su se počupala neka balkanska plemena (što je, također, termin koji kruži u američkoj političkoj javnosti); dakle, nema niti govora o nekakvoj unutarnjoj ili ne daj Bože vanjskoj agresiji, sve to nema nikakve veze s idejom velike Srbije, nego se to sve, eto, događa u nekom “jugoslavenskom ratu” u kojem su svi podjednako krivi, čime se u biti ekskulpira onoga pravog krivca, tj. militantne velikosrbe i u Republici Hrvatskoj, BiH i SR Jugoslaviji, a to i jest cilj teze o građanskom ratu: nema nikakve agresije!

Kako razumjeti “jugoslavenski rat”...

Treće - u svakom slučaju, ono najznačajnije, što posve diskvalificira autora i kao znanstvenika i što do kraja dovodi u pitanje njegovo ljudsko poštenje, jest stav kojim on “razumijeva” ratna zbivanja, što vidimo iz sljedećeg citata:

“Nevjerojatna lakomislenost kojom su mase Srba i Hrvata odjurile u besmisleni (ili, pak, ‘smislenu’) smrt, može se lakše razumjeti kad se uzme u obzir nemilosrdna ratna propaganda državnih medija u te dvije republike. No privlačnost ‘ratnog plijena’...kao i već spomenuti statusni obziri trebaju se također uzeti u obzir kad se želi objasniti ‘prijemljivost masa’ za nacionalističku mobilizaciju.”

Bože! koliko gluposti i zlobe ima u tih nekoliko redaka:

a) ponajprije, omiljena teza: svi su isti, i Hrvati i Srbi, što je također poruka: nema tu dakle nikakvog krivca, što znači da i osuda i kazna “s pravom” slijede svima podjednako!

b) zatim, po autoru, i Hrvate resi “nevjerojatna lakomislenost!” kojom su odjurili u “besmisleni smrt”: nema tu, dakle, nikakve obrane, Hrvati se

nisu branili od agresije, nisu spašavali glavu, nisu se spašavali od Ovčare (a Muslimani od Srebrenice), sve su te smrti “besmislene”, Hrvati nisu imali nikakve političke ideje u glavi, nije se radilo o državi i opstanku, nego su, eto, djelovali u lakomislenosti... (Naravno, na srpsko/srbijanskoj strani bilo je i te kakve lakomislenosti, tj. očekivalo se da će se za četrnaest dana svršiti s Hrvatima, ali jasno je da na tu lakomislenost Vujačić ne misli).

c) ali, “besmislene smrti” Vujačić lakše razumijeva kad se radi o ratnoj propagandi državnih medija (naravno u obje republike, što znači da je Hrvatska huškala na rat): Hrvati, dakle, nisu išli za zovom vlastite državnosti (i fizičkog održanja), kao temeljnog oblika situiranja u povijesti, nego su kao ovce krenuli za propagandom medija, pa onda da toga nije bilo, ne bi bilo niti rata!

d) posebna je drskost Vujačića kad imputira Hrvatima da su krenuli u rat zbog “ratnog plijena”, dakle zbog pljačke - nije se tu, znači, radilo o nekim egzistencijalnim ili politogenetskim pitanjima, nego je mogućnost pljačke ono što je pokrenulo Hrvate (da je mogućnost pljačke zaista, između ostaloga, pokrenula militantne velikosrbe, inače je posve točno). I, najzad,

e) Hrvati su se zbog svega odazvali “nacionalističkoj mobilizaciji” - ne radi se, prema tome, ni o kakvom nacionalnom naporu za stvaranje vlastite države, nego je u pitanju odaziv na “nacionalističku mobilizaciju” koja je onda u jednom “jugoslavenskom” i “građanskom” ratu rezultirala nesrećom za sve, uz podjednaku krivnju.

Srpski nacionalizam je samo “posljedica”...

Četvrto - autor se diskvalificira i shvaćanjem o vremenu nastanka srpskog (i ruskog) nacionalizma:

“I u Sovjetskom Savezu i Jugoslaviji ruski i srpski nacionalizam razvili su se uglavnom kao reakcija na periferne nacionalističke pokrete koji su prijetili široj državi.”

Tu smo, dakle: Srbija/Crna Gora i Srbi kao “dominantna nacija” znači nisu ništa krivi, oni su djelovali kasnije, i to u smislu nužnoga obrambenog odgovora na očitu pogubnost ranijeg i izvornog nacionalizma “perifernih nacija”. Radi se, dakle, samo o njihovoj reakciji na periferne nacionalističke pokrete koji su ugrožavali državu dominantne nacije. Za sve su, znači, krivi nacionalizmi i u Hrvata i u Muslimana, a Srbi su se morali braniti, pri čemu je njihov nacionalizam samo kasnijega i posljedičnog podrijetla!

“Otežani” položaj Srba u Republici Hrvatskoj...

Peto - zatim, govoreći o pokretu za odcjepljenjem u Hrvatskoj autor posve pogrešno govori o tome kako je Tuđmanova vlast “otežala” položaj Srba u Hrvatskoj: to je shvaćanje posve nedorečeno i krivo. Naime, istina je da je Tuđmanova vlast “otežala” položaj Srba u Hrvatskoj, ali nikako ne u smislu otežavanja normalnog položaja koji u ravnopravnosti treba da ima jedna nacionalna manjina, nego na način da, zbog načela pravednosti, Srbi u Republici Hrvatskoj više nisu mogli imati onakav privilegirani položaj kao nekad.

Hrvati su “uništili Mostar”...

Šesto - u svojim konstatacijama autor je često posve u krivu, dok su zle namjere očite: tako je posve krivo govoriti o tome da je veza “...između ‘velikospstva’ i ‘jugoslavenstva’ odlučno je prekinuta tek u komunističkoj Jugoslaviji”, kad je jasno da je “velika Srbija” dugo vremena afirmirana upravo za postojanja obiju Jugoslavija. Isto tako treba ukazati i na zlu namjeru u konstataciji o “...uništenju Mostara od strane Hrvatske vojske”: stvar je naravno posve providna - križari su uništili Jeruzalem (i zna se koga treba optužiti), nacisti su uništili Guernicu (opet se zna koga treba optužiti), a Hrvati su “uništili Mostar”, pa se i tu zna koga treba optužiti i osuditi...

Naravno, pritom se ne govori o tome da su Hrvati obranili Mostar od Srba i da su obranili svoju desnu obalu Neretve, nego su, eto, oni “uništili Mostar!”

Jedna sumnjiva i dvije pogubne teze...

Međutim, nije samo Vujačićev tekst ono protiv čega je trebalo rebelirati na spomenutom skupu, jer se radi barem još o dva ili tri neprihvatljiva aspekta.

Ponajprije, to je teza o porazu Miloševića i porazu/teškom položaju SR Jugoslavije, što bi onda uvelike moralo utjecati na političku i gospodarsku budućnost balkanskog prostora. Međutim, teza o porazu Miloševića i Srba ne stoji, i to iz ovih razloga: Milošević, istina, nije uspio u svemu, ali je pobjednik već i samim time što nije kažnjen i što je dignut na rang uvaženog balkanskog državnika, kojeg se pita u svemu, čak i u slučaju kad se radi o unutarnjim pitanjima Republike Hrvatske. Zatim, ideja velike Srbije nije poražena ni politički, a ni vojno; ona je samo pritajena i odgođena, ona hibernira do nekoga povoljnijeg trenutka... Što se tiče sankcija, Milošević je pobjednik iz razloga što su one provedene tako da ga ne mogu oboriti i da on ne mora mijenjati politiku, odnosno

promijenio ju je onda kad je dovršio osvajanja u Bosni, koja su mu priznata. U vojnom smislu, Milošević je pobjednik jer *Veliki svijet* nije dozvolio njegov poraz ni pred Banja Lukom, *Veliki svijet* nije dozvolio nastavak "Oluje" na Vukovar, nije dozvolio prekid koridora, u BiH mu je Daytonom dodijeljena polovica Bosne, a praktički mu je dodijeljeno i Brčko, u hrvatskom Podunavlju učinjeno je sve da Srbi (ako ikako mogu) dobiju izbore, a to sve znači pobjedu Miloševića.

Na skupu su se pojavile i dvije neprihvatljive teze koje su obje na liniji *Velikog zaborava*, tj. da - što se tiče rata na dijelu područja bivše Jugoslavije - ne bi baš trebalo mnogo inzistirati na tome tko je kriv, i da ne bi baš trebalo ispitivati tko je prvi počeo, jer to onda dovodi do (inače, naravno, neprihvatljive) optužbe o kolektivnoj krivici, a sve raspiruje i strasti, što onda nije najbolja osnovica u traženju budućnosti. Naravno, ta je teza neprihvatljiva. Upravo obratno, ako želimo gledati u budućnost, treba jasno razlučiti krivca i žrtvu i jasno uočiti uzroke sukoba kako se oni ne bi ponovili, odnosno kako bismo ih odmah prepoznali i mogli se spremno braniti.

Isto je tako neprihvatljiva i druga teza - ona koja govori da u minulom sukobu, ali još i trajnom problemu (u BiH), teritorij jednostavno nije važan! To je pogubna teza koja smjera priznanju i zaboravljanju agresije: eto, tako, lijepo, teritorij nije važan (i ne gnjavite tu s nekom geopolitikom), nego su važne druge stvari; važno je gledanje u budućnost. A budući da teritorij nije važan, moguće je i priznati novu realnost. Naravno, tome nije tako, upravo obratno: neki od najvažnijih rezultata agresivnog rata u dijelu bivše Jugoslavije upravo su teritorijalnog značaja, upravo se u teritorijalizaciji kriju najveći problemi. Bitan je problem što su Srbi osvojili i od BiH zapravo već sada otuđili polovicu njezina prostora, a teza o nevažnosti teritorija smjera na zaborav: teritorij nije važan, dakle ni to što je osvajač otjerao Muslimane i Hrvate i zauzeo njihove prostore zapravo nije važno, i život teče dalje...

Istina je da su i SRJ i Republika Srpska danas u gospodarski teškoj situaciji, ali to će sve proći, dok će im teritorijalna stečevina ostati, kao djelomično distignuće u borbi za veliku Srbiju. Osim toga, ne treba zaboraviti da Republici Hrvatskoj nikako ne vraćaju Prevlaku (a i to je teritorijalno pitanje), jer je ona potrebna za ono doba kad će se stvarno rješavati bosansko-hercegovački problem, koji će (i opet) uključivati bitna teritorijalna pitanja. Današnji problem BiH s odnosom 51:49% isto je tako bitno teritorijalno pitanje - ako Muslimani, a i Hrvati, krenu u oslobodilački rat, to neće biti zbog političkog ustrojstva države, nego zbog oslobađanja teritorija. Danas se Srbi u BiH mnogo ne brinu i ne spore o uređenju BiH kao cjeline - njima je dostatan osvojeni teritorij na kojem onda čine što hoće.

I, konačno, ne treba zaboraviti: gorljivost Stanimirovića da Srbi u hrvatskom Podunavlju steknu neki kompaktni teritorij koji bi onda s većinskim srpskim pučanstvom činio srpski etnikum. A očito ta gorljivost Sta-

nimirovića slijedi iz toga što on zna da teritorij jest važan, on zna što je to Krležina “normalna geopolitička baza” i za njega teritorij jest i te kako presudan kao životni i politički prostor. Tek na takvom teritoriju/etnikumu Stanimirović smatra da se može formirati srpsko vijeće općina.

Slično je tako i u Bosni i Hercegovini kad se radi o opstojnosti Hrvata u nekim dijelovima Federacije: i ovdje Hrvati, ako se nalaze u većinskom muslimanskom okruženju, smatraju da je uvjet njihova održanja osnivanje posebnih općina u kontekstu trojstva: teritorij, pučanstvo, vlast. I nema te sile koja bi Hrvate uvjerila da teritorij kao temelj na kojem je hrvatska većina i na kojem se obnaša vlast - nije važan! Znaju oni da jest! A “učeno” nagvaždanje o tome da teritorij nije važan, tek je izraz nerazumijevanja stvari, ili možda i nečega drugog.

Da o tome ne duljimo, nego da radije prozovemo poštenje nosilaca ideje da “teritorij nije važan”, što znači: svi oni imaju stanove ili vikendice (s vrtom), pa onda neka potpisanom, koji smatra da teritorij jest važan (a oni smatraju da nije) - prepuste (ili će im potpisani oteti), recimo, polovicu njihova stana ili polovicu njihova posjeda na ladanju, jer ako su pošteni onda moraju živjeti svoju ideju, a ideja jest: teritorij nije važan, pa neka ga se odreknu u korist potpisanog, jer on smatra da teritorij jest važan, baš kao što za njih nije, barem tako kažu, tj. brbljaju, i očito im ne pada na pamet da u slučaju kad su oni u pitanju postupe tako kako brbljaju...